

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1988/39

Karar Sayısı: 1989/29

Karar Günü: 6.7.1989

R.G. Tarih-Sayı :08.02.1990-20427

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet Partisi (Sosyaldemokrat Halkçı Parti) TBMM Grubu adına Grup Başkanı Erdal İNÖNÜ.

İPTAL DAVASININ KONUSU : 7.8.1988 günlü, 3470 sayılı "22. 4.1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununa 27.6.1984 Tarih ve 3032 Sayılı Kanunla Eklenen Ek 1 inci Maddesine İki Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun"un 1. maddesinin Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 68. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali istemidir.

II- YASA METİNLERİ:

A. İptali İstenen Yasa Kuralı:

7.8.1988 günlü, 3470 sayılı Yasa'nın dava konusu 1. maddesi şöyledir:

Madde L- 22.4.1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa 11.6.1984 tarih ve 3032 sayılı Kanunla eklenen Ek 1 inci maddesine aşağıdaki 'fıkralar eklenmiştir.

Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasi partilere de Devlet yardımı yapılır. Bu yardım en az Devlet yardımı alan siyasi partinin ikinci fıkra gereğince almış olduğu gardım ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazanımları oyla orantılı olarak yapılır. Ancak bu yardım üçyüzelli milyon liradan az olamaz. Bunun için her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesine /eterli ödenek konulur.

Yukarıdaki fıkralarda öngörülen yardım miktarları; bu yardımdan faydalanabilecek siyasi partilere, milletvekili genel seçiminin yapılacağı yıl üç katı; mahallî idareler genel seçim yılı için iki katı olarak ödenir. Her iki seçim aynı yıl içerisinde yapıldığında bu ödemenin miktarı üç katı geçemez. Bu fıkra gereğince yapılacak katlı ödemeler, Yüksek Seçim Kurulunun seçim takvimine dair kararının ilanını izleyen 10 gün içinde yapılır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralları:

1. "Madde 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2. "Madde 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

3. "Madde 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."

' Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

4. "Madde 68.- Vatandaşlar, siyasî parti kurma, ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmibir yaşını ikmal etmek şarttır.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.

Siyasî partiler, yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler e Silahlı Kuvvetler mensupları siyasî partilere giremezler."

III- İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Yekta Güngör 3ZDEN, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFENDİOĞLU, Muammer [URAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa GÖNÜL, Mehmet Şerif ATALAY, Oğuz AKDOĞANLI; İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN'ün atılmalarıyla 3.11.1988 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ:

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi ve ekleri, iptali istenilen Yasa maddesi ile dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki masama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Siyasi partilere Devlet yardımı yapılması konusu, 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girişinden sonra ilk defa 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi ³artiler Kanunu'na 27.6.1984 günlü, 3032 sayılı Yasa ile eklenmiş bulunan Ek Madde hükmü ile düzenlenmiştir. Söz konusu hükümle; yüksek Seçim Kurulu'nca son milletvekili genel seçimlerine katılma hakkı tanınan ve

>839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. maddesindeki genel barajı işlemiş bulunan siyasî partilere her yıl Hazine'den ödenmek üzere o yılki genel bütçe gelirleri "B Cetveli" toplamının beşbinde biri oranında malî yıl ödeneği için konulacağı; bu ödeneğin de devlet yardımı yapılacak siyasî partiler arasında o siyasî partinin genel seçim sonrasında, Yüksek Seçim Kurulu'nca ilân edilen TBMM sandalye sayısına bölünerek her yıl ödenmesi ve ödemelerin o yılki Genel Bütçe Yasası'nın yürürlüğe girmesini izleyen an gün içinde tamamlanması ve işbu yardımın sadece parti ihtiyaçları veya parti çalışmalarında kullanılması zorunluluğu getirilmiştir.

3032 sayılı Yasa'nın 3. maddesiyle Siyasî Partiler Kanunu'na eklenmiş olan geçici Madde 13 (önceki II)'in birinci fıkrası ile 1984 yılı içinde siyasî partilere devletçe yapılacak yardımın bütçedeki yeri ve ödeme süresi, ikinci fıkrasıyla bu Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak yapılacak ilk genel milletvekili seçimine kadar, 25 Mart 1984 tarihinde yapılmış olan yerel yönetimler seçimine katılmış siyasî partilere ve üçüncü fıkrasıyla da 6 Kasım 1983 de yapılan genel seçimlerden sonra oluşan TBMM'nde grubu bulunan partilere hangi orana göre bölüştürüleceği belirlenmiş ve bu esaslar çerçevesinde siyasî partilere Hazine yardımı yapılmıştır.

Siyasî Partiler Yasası'nın geçici 13. maddesine göre yapılan devlet yardımının miktarını artırmak ve kapsamını siyasî partiler yönünden genişletmek amacıyla bu maddeye 3349 sayılı Yasa ile iki fıkra eklenmiştir.

2820 sayılı Yasa'nın Geçici 11. maddesine 9.4.1987 günlü, 3349 sayılı Yasa ile eklenmiş bulunan ve Anamuhalefet Partisi (Sosyaldemokrat Halkçı Parti) Grubu adına açılan dava ile bazı hükümlerinin iptali istenilen ve daha önce Anayasa Mahkemesi'nce incelenip iptal istemi yerinde görülmeyle 5.1.1988 günlü, Esas 1987/14 ve Karar 1988/1 sayılı kararla reddedilen fıkralardan birincisinde; bu Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasî partilerin seçimlere katılmamış olsalar dahi devlet yardımından yararlanmaları, ikincisinde ise Siyasî Partiler Yasası'na 3032 sayılı Yasa'yla eklenmiş olan ek maddedeki genel bütçe gelirleri "(B) Cetveli" toplamının beşbinde biri oranındaki yardımın 3349 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçimi yılı için üç misline çıkarılması esası getirilmiştir.

3032 sayılı Yasa'yla 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na eklenen ek 1. maddeye 7.8.1988 günlü, 3470 sayılı Yasa ile eklenmiş bulunan ve bu dava ile iptali istenilen fıkraların ilkinde; milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasî partilere de, en az devlet yardımı alan siyasî partinin ikinci fıkra gereğince almış olduğu yardım ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazandıkları oyla orantılı devlet yardımı yapılacağı; ancak bu yardımın üçyüzelli milyon liradan az olamayacağı ve bunun için her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesine yeterli ödeneğin konulması esası getirilmiş ve bu suretle, genel barajı aşamayan siyasî partilere devletçe yapılacak yardımın, milletvekili genel ve yerel yönetimler genel seçimlerinin yapılacağı yıllar için kaç kat arttırılacağı ve ödeme süreleri belirtilmiştir.

3032 sayılı Yasa'yla Siyasî Partiler Yasası'na eklenen Ek 1. maddeye 7.8.1988 günlü, 3470 sayılı Yasa ile eklenmiş bulunan fıkralara ilişkin dava konusu 1. madde, devletçe siyasî partilere yapılacak yardımın kapsamını siyasî partiler yönünden daha genişlettiğine ve yardım için kimi koşulların gerçekleşmesini gerekli gördüğüne göre, Anayasa'ya uygunluk denetiminin odak noktasını, siyasî partilere devletçe yardım edilmesinin ilke bakımından Anayasa'ya aykırı olup olmadığı oluşturmaktadır. Bu yönden Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı sonucuna varılırsa

ikinci sorun, siyasî partilere 3470 sayılı Yasa'nın öngördüğü biçimde devletçe yardım edilmesinin Ana-yasa'ya aykırı bulunup bulunmadığı üzerinde durulacaktır.

A. Siyasî Partilere Devletçe Yardım Edilmesinin İlke Bakımından Anayasa Karşısında Durumu:

Anayasa'nın siyasî partilerle ilgili hükümleri arasında yer alan 69. maddesinin ikinci fıkrasında "Siyasî partiler, kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek amacıyla dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasî ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar. Bunlardan maddî yardım alamazlar.", dördüncü fıkrasında ise "Siyasi partilerin malî denetimi Anayasa Mahkemesince yapılır." denildikten sonra, yine aynı maddenin beşinci, altıncı ve sekizinci fıkralarında da; Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa hükümlerine uygunluğunun, kuruluşlarını takiben ve öncelikle denetleneceği, faaliyetlerinin izleneceği, siyasî partilerin kapatılmasına Cumhuriyet Başsavcılığının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesi'nce karar verileceği ve siyasi partilerin, yabancı devletlerden uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynî veya nakdî yardım alamayacakları öngörülmüştür.

Sözü edilen siyasî partilerle ilgili hükümler birlikte incelendiğinde; Anayasakoyucunun, "Demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak nitelediği siyasî partileri bir dernek ya da benzeri kuruluş saymayıp onların çok ilerisinde ve üstünde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Siyasî partilerin uyacakları esasların Anayasa'da yer alması, Anayasa gereği gelir kaynaklarıyla giderlerinin Anayasa Mahkemesi'nce denetlenmesi, kapatılmalarının Anayasa Mahkemesi kararına bağlı tutulması ve belirtilen nitelikleriyle tanımlanmaları Anayasa yönünden siyasî partilerin konumu ve işlevlerini açıklığa kavuşturan olgulardır.

Anayasa'nın siyasî partilere verdiği büyük önemin, onların Anayasa gereği göreceği iş ve faaliyetlerin kapsamı gözönünde tutularak değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın 68. maddesi, siyasi partileri Demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak nitelendirmiş, 69. maddesi de "Siyasî partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokrasi esaslarına aykırı olamaz." hükmüne yer vermiştir. Aynı ilkeler, Siyasî Partiler Yasası'nın "Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı olarak çalışırlar.

Siyasî partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz." hükmünü içeren 4. maddesinde de yer almıştır. Öte yandan sözü edilen Yasa'nın 3. maddesi de siyasî partileri şöyle tanımlamaktadır:

"Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahallî idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır." Siyasî partiler ile ilgili bu hükümler, birlikte incelendiğinde siyasî partilerin; 1- Ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmaları gereken, 2-Bu teşkilat ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve; 3- Parti içi çalışmalarını demokrasi esaslarına uygun düzenlemek zorunda bulunan kuruluşlar olduğu anlaşılır. Bu üç niteliğin birlikte gerçekleştirilmesi ise, ancak siyasî partilerin

ülke düzeyinde örgütlenmeleri, yani olduğunca çok sayıda il ve ilçe örgütlerini kurmaları ile olanaklıdır.

Siyasî partilerin yukarıda açıklanan amaçlarına ulaşabilmeleri için gerekli, yeterli maddî ve nakdî olanaklara sahip olmaları zorunludur. Milletvekili ve yerel yönetimler seçimlerine katılarak "millî iradenin" oluşmasını sağlamayı temel hak ve ödev olarak üstlenen siyasi partilerin yaşamalarına ve gelişmelerine halkın ilgisinin yeterli olmadığı durumlarda, çok partili demokratik düzenin gerekli kıldığı ölçüde devletçe yardım yapılmasından yoksun kılmak, onların paraca güçlü kimi kişi ve kuruluşların etki ve baskısı altına düşme tehlikesi ile karşılaşmalarını istemek olur ki, bunun hukuksallığı tartışılır. Parti içi çalışmalarını demokrasi esaslarına uygun olması zorunluluğunu zedeleyen böyle bir tehlike ancak devletin yardımıyla giderilebilir. Yardımda bu bakımdan kamu yararının bulunduğu açıkça ortadadır. Öte yandan Anayasa'nın 5. maddesine göre "... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak..." devletin temel amaç ve görevlerindendir. Hazine yardımı bu görev kapsamındadır.

Cumhuriyet rejiminin herkese açık, herkes için eşit ve serbest siyasî katılımı, bunun da siyasî partiler yoluyla gerçekleşeceği, siyasî partilerin, halkın demokrasi alanında yetişmesi, olgunlaşması için bir okul hizmeti gördükleri ve demokrasinin oluşum aracı oldukları gözetilirse, demokratik düzenin işleyişi, devletin yönetilmesi yolundaki kolaylaştırıcı ve hazırlayıcı bütün bu ve benzeri sürekli faaliyetlerin, siyasî partileri kamu yararına çalışan kuruluşlar durumuna getirdiği belirgindir. Siyasî partilere bu niteliği kazandıran yalnız çalışma biçimleri de değildir. Aslında Anayasa, yukarıda değinildiği üzere, içerdiği hükümlerle onları böyle bir niteliğe kavuşturmuştur.

Siyasî partilerin uyacakları esasları belirleyen Anayasa'nın 69. maddesinin ikinci ve sekizinci fıkralarında; siyasî partilerin "dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşlarından ve "yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir aynî ve nakdî yardım alamayacakları" açıkça belirtilmiş, sözü edilen maddede ve ilgili öbür Anayasa kurallarında devletçe siyasî partilere yardım yapılamayacağına ilişkin bir kural getirilmemiştir. O halde, bu esaslardan ayrılmamak ve Anayasa'nın diğer hükümleri ile güvenceye alınan kurallara aykırı düşmemek koşuluyla Yasakoyucu, uygun göreceği "Devletçe siyasî partilere yardım yapılmasına" ilişkin bir sistemi kabul edebilir. Eğer Anayasakoyucu siyasî partilere devletçe yardım yapılmamasını öngörmüş olsaydı, böylesine önemli konuyu Anayasa'da buyurucu bir hükümle açıklardı. Bu yolda yasaklayıcı bir kural da getirmediğine göre. Yasakoyucunun ülkenin siyasal ve sosyal koşullarına, gerçeklerine ve yararlarına uygun göreceği "Siyasi partilere Devletçe yardım edilmesi" sistemini belirlemek hakkına sahip bulunmaktadır.

B. 2820 Sayılı Yasa'ya 3032 Sayılı Yasa'yla Eklenen Ek 1. Maddeye İki Fıkra Eklenmesi Hakkında 3470 Sayılı Yasa'nın 1. Maddesinin Ana-yasa'ya Aykırı Olup Olmadığı Sorunu:

Siyasî partilere devletçe yardım edilmesinin, ilke olarak Anayasa'yla çatışmadığı saptandığına göre, şimdi de bu ilkenin uygulanma ölçü ve koşullarının bir bölümünü düzenleyen 3470 sayılı Yasa'nın 1., maddesinin Anayasa'ya uygunluk yönünden incelenmesine geçilecektir.

2820 sayılı Yasa'nın ek 1. maddesine iki fıkra ekleyen 3470 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin birinci fıkrasında; "Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %

7'sinden fazlasını alan siyasî partilere de Devlet /ardımı yapılır. Bu yardım en az Devlet yardımı alan siyasî partinin ikinci fıkra gereğince almış olduğu yardım Ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazandıkları oyla orantılı olarak yapılır. Ancak bu /ardım üçyüzelli milyon liradan az olamaz." denilmiştir. Öngörülen yardımın nasıl uygulanacağını gösteren ikinci fıkra aynen şöyledir:

"Yukarıdaki fıkralarda öngörülen yardım miktarları; bu yardımdan faydalanan siyasî partilere, milletvekili genel seçiminin yapılacağı yıl üç çatı, mahallî idareler genel seçim yılı için iki katı olarak ödenir. Her iki seçim aynı yıl içerisinde yapıldığında bu ödemenin miktarı üç katı geçemez. Bu fıkra gereğince yapılacak katlı ödemeler, Yüksek Seçim Kurulunun seçim takvimine dair kararının ilanını izleyen 10 gün içinde yapılır."

3470 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle 2820 sayılı Yasa'nın ek 1. maddesine eklenen fıkraları hükümleri birlikte incelendiğinde, devletçe yapılacak yardım sisteminin ana ilkelerini belirleyen ilk fıkra ile bu yardımın nasıl uygulanacağını gösteren ikinci fıkranın bir bütün oluşturduğu görülmektedir.

Dava dilekçesinde; 2820 sayılı Yasa'nın ek 1. maddesi, milletvekili seçiminde genel barajı aşmış bulunan siyasî partilere Genel Bütçe gelirleri toplamının beşbinde biri oranında bir meblağı Türkiye Büyük Millet Meclisindeki sandalye sayısına göre siyasî partilere bölerek ödemeyi öngörmekte iken, 3470 sayılı Yasa'nın iptali istenilen 1. maddesinin genel barajı aşmamış, ancak milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasî partilere de devlet yardımı yapılması esasını getirdiği, bu yardımın en az devlet yardımı alan siyasî partinin almış olduğu yardım ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazandıkları oyla orantılı olmak suretiyle yapılmasını öngördüğü ve bu duruma göre de, siyasî partilere devlet yardımı yapılmasının ayrıcalık ve eşitsizlik yaratabilecek farklı esaslara bağlandığı;

Yeni düzenlemede, makul ve kabul edilebilecek herhangi bir gerekçeye dayanmaksızın siyasî partilere yardım konusunda farklı esaslar getirildiği ve bu niteliği nedeniyle sözü edilen Yasa'nın 1. maddesinin Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırı olduğu;

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasına göre, siyasî partiler, aralarında herhangi bir ayrıcalık ve bir farklılık gözetilmeksizin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olarak görülmesine karşın, yeni düzenlemede siyasî partilere yardım konusunda ayrıcalıklara ve farklılıklara yer verilmiş olmakla bu ilkenin özünde çiğnendiği ve ortadan kaldırıldığı;

Ayrıca, Yasa'nın anılan hükmünün Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen demokratik hukuk devleti ilkesine aykırı bulunduğu gibi Anayasa'nın 5. maddesindeki, Devletin, Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruma amacına da ters düştüğü, demokratik düzende devletin, tüm siyasî partilerin siyasî hayattaki işlevlerini birbirine eşit olarak gerçekleştirmelerine olanak tanınması gerektiği, oysa getirilen bu hükmün, halk iradesinin gerçeklere uygun biçimde oluşmasını engelleyecek koşullar yarattığı öne sürülmektedir.

Anayasa'nın 10. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." kuralı konulduktan sonra, ikinci fıkrasında "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz." biçimindeki hükümle bir bütün oluşturulmuştur.

Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında belirtildiği gibi, 10. maddenin ikinci fıkrası, bir tek kişiye ya da birtakım topluluklara aynı durumda bulunan yurttaşlara daha çok veya geniş hak ve yetkiler tanımak yoluyla, yasa önünde eşitlik ilkesinin çiğnenmesini yasak etmekle, birinci fıkra kuralını başka bir yönden açıklamaktadır. Yasa önünde eşitlik, herkesin, her yönden aynı kurallara bağlı tutulmaları demek değildir. Anayasa'nın bu maddesinde öngörülen eşitlik, mutlak anlamda bir eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin bulunması durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir.

Dava konusu maddeye 2820 sayılı Yasa'nın ek 1. maddesine eklenen ilk fıkra, milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasî partilere de, en az devlet yardımı alan siyasî partinin almış olduğu yardım ve genel seçimlerde aldığı toplam geçerli oy esas alınarak kazandıkları oyla orantılı olarak devlet yardımı yapılacağı öngörülmektedir. Bu durumun partiler arasında eşitsizliğe yol açtığı düşünülebilir. Ancak, bu eşitsizlik haklı bir nedene dayanmakta ise eşitsizlik ilkesinin çiğnenmiş olduğundan söz edilemez. Düzenleme, bir önceki seçimlerde öbür partilere oranla daha büyük seçmen kitlesinin güvenini kazanmış partilere avantaj sağlamaktadır.

Anayasa'nın 68. maddesiyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesi hükümlerine göre, siyasi partiler, milletvekili seçilme yeterliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur. Kuruluş bildirisi ve gerekli belgelerin İçişleri Bakanlığı'na verilmesiyle tüzelkişilik kazanırlar ve Anayasa ve yasa hükümleri içinde serbestçe faaliyetlerini sürdürürler. Bu durumdaki partilerle, iktidar ve muhalefette yerlerini almış partiler, hiç kuşku yoktur ki yasa önünde eşittirler. Anayasa ve yasa hükümlerine uygun çalıştıkları sürece devlet, bütün partileri ve çalışmalarını korumakla yükümlüdür. Devlet bütçesinden malî yardım nedeni ise ayrıdır. Anayasa'nın 73. maddesi gereğince kamu gelirlerinden harcama yapılabilmesi, ancak kamu hizmetinin görülmesi ve kamu yararının sağlanması için mümkün olabilir. Bu ilkelerin gerçekleşmediği durumlarda kamu giderlerinden söz edilemez. Siyasî partiler, yasaya uygun biçimde kurulmuş olmakla değil, ulusun önemli bir kesimi tarafından tüzük ve programlarının benimsenmesi, üye sayısının ve yurdun bir çok yöresinde taraftarlarınca kurulacak örgütlerinin artmasıyla hizmet partisi durumuna gelebilirler. Bu duruma gelemeyen partiler, hakları ve yasal nitelikleri ile parti olarak anılsalar bile kamu idaresini etkileme, yönetme ve böylece kamu yararına hizmet etme güçlerine sahip değildirler. Siyasî partiler, 2820 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde "Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahallî idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzelkişiliğe sahip kuruluşlar" olarak tanımlandığına göre. seçimlere katılabilme koşullarını sağlayamayan ve seçimlere katıldığı halde aldığı oyla yeterli oranda seçmen kitlesinin güvenini kazanmadığı anlaşılan bir siyasî partinin millî iradenin oluşmasına, daha büyük seçmenin güvenini kazanan güçlü partiler gibi katkıda bulunacağı düşünülemez. Dava konusu düzenlemeyle partiler arasında bir ayırım yapılmamış, büyüklük ve güçlerine göre sağladıkları kamu yararı gözönünde tutularak farklı davranılmıştır. Bu durum Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir.

3470 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan "demokratik hukuk devleti" ilkesine, 5. maddesinde belirtilen "Devletin Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruma" amacına ters düştüğü savına gelince:

Anayasa'nın 2. maddesinde konuyla ilgili olarak "Türkiye Cumhuriyeti demokratik ... bir hukuk Devletidir." denilmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin kimi kararlarında açıklandığı üzere, hukuk devleti; insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında hukuk kurallarına ve Ana-yasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir.

Yukarıda da üzerinde durulduğu gibi, siyasî partilere devlet bütçesinden yardım yapılabilmesi, ancak faaliyetleri ile kamu hizmetinin görülmesi ve kamu yararının sağlanmasına katkıda bulunulması durumlarında olanak kazanabilecektir. Dava konusu maddeyle ek 1. maddeye eklenen fıkraların ilkinde yer alan "Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasi partilere de devlet yardımı" yapılacağı yolunda objektif olarak düzenlenmiş ve bütün partilere seçimlere katılıp belli oranda oy almaları koşuluyla malî yardımdan yararlanmaları olanağını veren sistemin Anayasa'nın 2. maddesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Bir yasa maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna varabilmek için, onun Anayasa'nın açıkça belirttiği bir hususun aksi doğrultusunda bir hükmü taşıması gerekir. Yani, Anayasa herhangi bir konuda buyurucu ya da yasaklayıcı bir kural koymamışsa bu alanda düzenleme yapılması Yasakoyucunun takdirine bırakılmış demektir. Anayasa, siyasî partilere devletçe yardım edilmemesine ilişkin bir hüküm getirmemiş, 69. maddesinde, siyasi partilerin, sadece yurt içinde kimi kuruluşlardan ve yabancı devletlerden ve yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan maddî yardım alamayacakları belirtilmiştir. Demokratik ülkelerde siyasal iktidarı kazanma yolu, hiç kuşkusuz, yalnız seçimlerdir. Siyasî partilerin, toplum ve devlet düzeniyle kamu çalışmalarını, programlarında öngördükleri ilkeler uyarınca yönetmek ve denetlemek için yasalar çerçevesinde çaba gösterip seçmenleri etkilemeleri gereklidir. Partiler, gördükleri işlerle, Anayasa'da öngörülen önemi kazanırlar. Partilerin çalışmalarının ilk koşulu, milletvekili ve yerel yönetimler seçimlerine katılmaktır. Siyasî partilerin kamuya yararlı görev yapıp yapmadıkları konusuna ilişkin olarak bir önceki milletvekili seçimine girmiş ve o seçimde kullanılan toplam geçerli oyların yüzde yedisinden fazlasını kazanmış olmak gibi objektif koşul ve ölçünün öngörülmüş olmasının Anayasa'ya aykırılık oluşturduğu kabul edilemez. Çünkü, partiler her seçim sonunda aldıkları oy yönünden seçim tablosundaki yerlerini değiştirecekler, önce az oy alanlar sonraki seçimlerde daha çok oy almak suretiyle tablonun üst kısmına geçebilecekler ve böylece 3470 sayılı Yasa'nın 1. maddesindeki maddi yardımı alma olanağını sağlayacaklardır. Bu nedenle, incelenen kuralda, seçim yoluyla gerçekleştirilecek demokratik yönetimin oluşumunu engelleyecek ya da bu oluşumu olumsuz yönde etkileyecek, Anayasa'nın 5. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine ve devletin demokrasiyi koruma işlevine aykırılık bulunmamıştır.

Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrası, siyasî partileri, demokratik siyasî yaşamın vazgeçilmez öğeleri sayması siyasi partilerin eşit güçte olması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bunlardan hangisi seçimlere katılıp diğerlerinden fazla oy almışsa, o siyasî partinin seçim yoluyla millî iradeyi oluşturmakta daha fazla başarı sağladığı ve böylece kamu yararına hizmet etme gücüne sahip olduğu ortadadır. Millî irade ise siyasî partilerin de üstünde olup demokratik hukuk düzeninin temelidir.

Bu bakımdan dava konusu kuralın, siyasî partilerin demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olduğuna ilişkin ilkeyi zedelediği söylenemez. Bu düzenlemede belirli partileri hedef alan ve diğer partilerin o duruma gelmelerini önleyen hükümler bulunmadığından, devlet yardımından yararlanmayan partiler de, aynı ölçüde oy almak koşuluyla, bu yardımdan yararlanma olanağına sahip olabileceklerdir. Bu durumda, Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasına aykırılıktan da söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle iptal istemi reddedilmelidir.

Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN ve Mustafa ŞAHİN bu görüşe katılmamışlardır.

V- SONUÇ:

7.8.1988 günlü, 3470 sayılı "22.4.1983 Tarih ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununa 27.6.1984 Tarih ve 3032 Sayılı Kanunla Eklenen Ek 1 inci Maddesine İki Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun"un 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE. Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN ve Mustafa ŞAHİN'in karşıoyları ve oyçokluğuyla,

6.7.1989 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mahmut C. CUHRUK	Yekta Güngör ÖZDEN	Necdet DARICIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Muammer TURAN	Mehmet ÇINARLI	Servet TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa ŞAHİN	İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN
Üye		Üye
Ahmet N. SEZER		Erol CANSAL

KARŞIOY GEREKÇESİ

Bu konuda öbür karşıoylara katıldığımı, 23.8.1988 günlü, 19908 sayılı Resmî Gazete'nin 13-17. sayfalarında yayımlanan, Anayasa Mahkemesi'nin 5.1.1988 günlü, Esas 1987/4, Karar 1988 / 1 sayılı kararına ilişkin, karşıoyumu şimdiki karar için yinelediğimi belirtmekle birlikte ayrıca şu bölümü ekliyorum :

Anayasa'nın 69. maddesinin ikinci fıkrasının, siyasal partilerin yardım alamayacağı kuruluşları sayarken devlete yer vermemesi, devletin yardımda bulunabileceği anlamında yorumlanamaz. Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili önceki kararlarıyla kesinlik kazanan durum, yorumlardan önce uyulacak bir ağırlık taşımaktadır. Açık engelin olmaması, dolaylı olur ya da olanak sayılamaz. Kaldıki, sayılan kuruluşlardan yardım alınamayınca devletten alınması asla söz konusu olamaz. Kendi gücüyle iktidar yarışına katılmak doğallığı ve devletten yardım almamak yasağı, Anayasa'da bu biçimde anlatılmıştır. Anayasakoyucu yardımı öngörseydi daha açık kurallaştırırdı. Yardım ve önlemlerle ilgili öbür maddeler bu durumu doğrulamaktadır.

Siyasal partilerin işlevleri, demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olmaları onların özel hukuk tüzelkişileri niteliğini değiştiremez. Hukuksal yapıları, kuramsal özellikleri, bilimsel kavramları gereksiz değerlendirmelerle tersine çevirmek türünde yorumlar uygun sonuca ulaşamaz. Bilimsel görüşlerden uzaklaşarak olumlu belirleme yapılamaz. Devlet parasının denetimi yeterince yapılamayan değişik giderlerde kullanılmasının demokrasiyle bağlantısını savunmak güçtür. Demokrasiye karşı kimi girişimlere Hazine desteği düşünülemeyeceğine göre kimi siyasi partilerin bu doğrultudaki açık-kapalı çabaları karşısında yardım anlamsız kalacaktır. Kamusal niteliği bulunmayan kuruluşların kamu yararı gözetmeyen çalışmalarını da kapsayan tüm işlemleri karşısında, kamu gideri sayılması olanaksız harcamalarına kamu parasını ayırmak Anayasa'yla bağdaşmaz.

Kimi demokratik batı ülkelerinde ancak ayrık bir örnek olarak rastlanan devlet yardımını genelleştirmek yanlıştır. Her konuda, her alanda eşitliği amaç sayması gereken, başlıca erek bilmesi gereken Anayasa Mahkemesi'nin, yardım verilmeyen siyasal partilerin varlığı da gözetilirse, eşitsizliği artıracak yardımı aykırı bulmaması yanlışığı yoğunlaştırmaktadır. Siyasal partilerin, iktidar olma yarışını eşit koşullar ve olanaklarla sürdürmesini demokrasinin tanımı zorunlu kılmaktadır. Tersine uygulama, yardımı, bölme-ayrılık amacına araç durumuna getirir. Anayasa görüşmelerinde verilen önergeler de reddedilerek devlet yardımına yer verilmemesi, yasayla sağlanan olanağın bu Anayasa'ya uygun olamayacağını kanıtlar.

Yardımda seçim giderini karşılama amacından sapılması, hiçbir sınır getirilmeden ve koşul koyulmadan Hazine'den ödeme yönteminin "hak" türünde benimsenmesi ile dağıtma biçimindeki ayrıcalık özü etkileyen önemli aykırılıklardır. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamuya yararlı dernekler ve vakıflar için izlenmeyen yolların, devletin amacı ve görevi, akçalı gücü, vergi kavramı gözardı edilerek yürütülen uygulama, partiler arasındaki ayırın ile de büsbütün belirginleşmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasal parti gruplarına yapılabilirliği belki daha az sakıncalı olabilecek Hazine yardımının, oy pusulalarından sandık görevlilerine değin tüm seçim giderlerini yüklenen devlete getireceği

Esas Sayısı: 1988/39
Karar Sayısı: 1989/29

ağırlık yerindelik denetimi sayılamaz. Toplumsal eğitim, siyasal disiplin ve çoğulculuk düşünceleriyle de çatışan, üye sorumluluklarını, siyasal katılım bilincini olumsuz yönde etkileyen gereksiz yardım zorunlu nice katkıları önleyen anlamsız bir bütçe özverisidir. Böylesine bir yükümlülük devletin omuzlarından kaldırılması gerekir.

Siyasal Partiler Yasası'nda ilke olarak yer verilen devlet yardımı, değişik nedenlerle kullanılabilir ve iktidarlar koşullarla oranları düzenleyerek baskı aracı yapabilirler. Haklı hiçbir nedene dayanmayan böyle bir yardımın Anayasa'nın gerçekleşmesini öngördüğü demokratik düzenle, demokrasi ilkeleriyle ilişkisi yoktur.

Kararda Siyasî partilere Hazine yardımına ilişkin değerlendirmelerin gerekçesi, katılması olanaksız görüşlerdir. Bu nedenlerle kararı uygun bulmuyorum.

Başkanvekili

Yekta Güngör ÖZDEN

KARŞIOY YAZISI

Bu konuda, Başkanvekili Yekta Güngör ÖZDEN'in karşıoyuna aynı görüşlerle katılıyorum.

Üye

Muammer TURAN

KARŞIOY YAZISI

Davacı; 7.8.1988 günlü, 3470 sayılı, 22.4.1983 günlü ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa 27.6.1984 günlü ve 3032 sayılı Kanunla eklenen Ek 1. Maddesine İki Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun'un 1. maddesini Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 68. maddelerine aykırı görerek iptali dileğinde bulunmuştur.

İptali istenilen yasa maddesi, "Milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların % 7'sinden fazlasını alan siyasi partilere de..." belli koşullar altında Devletçe yardım edilmesini öngörmektedir. İddianın olumlu ya da olumsuz bir çözüme kavuşturulabilmesi için öncelikle, siyasi partilere Devletçe yardım edilmesinin ilke bakımından Anayasa'ya aykırı olup olmadığı problemi üzerinde durulması gerekir.

Bilindiği üzere, siyasi partilere Hazine yardımı ilk kez 13.7.1965 günlü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile öngörülmüştür. Bilahare 1219 sayılı Kanunla Siyasi, Partiler Kanunu'nun 74. maddesinde yapılan düzenlemeye karşı açılan iptal davası dolayısıyla Anayasa Mahkemesi'nce tesis edilen 2 Şubat 1971 günlü ve E. 1970 /12, K. 1971 /13 sayılı kararda özet olarak; "Halkoyunun ve iradesinin Devlet etkisi dışında serbestçe oluşumunu öngören Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası, siyasi partileri kamu hukuku kurumları olarak nitelemiş ve onlara Devlet örgütü içinde yer tanımış değildir. Siyasi partiler, belli siyasi düşünce ve erekler çerçevesinde birleşen yurttaşların serbestçe kurdukları ve girip çıkabilecekleri kuruluşlardır. Devletin hiçbir müdahalesi olmaksızın ereklerini ve çalışma yollarını kendileri serbestçe düzenlerler. Devlet hayatındaki etkileri nedeniyle bunlara ilişkin birtakım düzenlemelerin Anayasada yer alması siyasi partilerle derneklerin hukuki yapılarındaki benzerliği ortadan kaldırmaz. Bunların, mensuplarının toplum ve devlet düzenini kamu faaliyetlerini yönetme, denetleme konularında görev elde edebilmeleri için yaptıkları sürekli çalışmalarında mensuplarının kişisel yararları ön planda gelir.

Siyasi partilerin ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları sayılmaları onların Devlet yapısının bir parçası ve gördüğü işlerin giderlerinin Devletçe karşılanmasını gerektiren bir kamu hizmeti sayılabilmesinin kanıtı ve Anayasal desteği olamaz. Onun içindir ki, Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası hükmünün birtakım partilerin devlet yardımıyla ortaya çıkarılması veya ayakta tutulması yolunda bir yönerge olarak değerlendirilmesi ve yorumlanması yanlış ve isabetsiz olur. Anayasa Koyucu Devleti belirli alanlarda tedbirlerin alınmasını gerekli gördüğü hallerde açık ve kesin yönerge verme yoluna girmiştir. Siyasi partilere devletçe para yardımı yapılmasını zorunlu ve öteki ilkelerle uyumlu bulsaydı, Anayasa Koyucunun hele 61. maddesinin engelleyici hükmü Çarşısında bu konuyu özel bir hükümle düzenleyeceğinden kuşku yoktur. Bu itibarla, siyasi partileri devlet bütçesinden, yurttaşlardan alınan vergilerle besleyerek desteklik edilmesi, Anayasa'nın açık hükümleriyle olduğu kadar ruhu ile de bağdaştırılamayacak bir tutum olur." denilmek suretiyle kamusal yaşamda çok etkili olmalarına ve ulusal iradenin oluşumunda başlıca araç niteliğinde bulunmalarına rağmen siyasi partilere Devlet hazinesinden yardım yapılması Anayasa'ya aykırı görülmüştür. Bu durum karşısında, yasama organı 30.6.1971 tarihle ve 1421 sayılı Kanunla, Anayasa'nın 56. maddesine "son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az % 5'ini alan veya bu seçimlerde Millet Meclisinde grup teşkil edecek sayıda milletvekilliği kazanmış bulunan siyasi partilere devletçe yapılacak yardım kanunla düzenlenir." diyen fıkranın eklenmesi zorunda kalınmış bundan böyle siyasi partilere devlet yardımı konusu, bir anayasal kuraldan alınan güçle uygulanagelmıştır.

Konu daha sonra, 1982 Anayasası'nın ve Siyasi Partiler Yasası'nın düzenlenmesi sırasında yeniden gündeme gelmiştir. Tarihi gelişimi bilindiği halde 1982 Anayasası, siyasi partilere devlet yardımını kabul etmemiştir. Bunun sebebi, Anayasa Komisyonu Başkanı tarafından Danışma Meclisi Genel Kurulunda şöyle açıklanmıştır: "... Anayasa Komisyonu Siyasi Partilerle ilgili statüyü düzenlerken 1961 Anayasasının uygulandığı devirlerde, 2 Temmuz 1971 tarihinde yayımlanan 1421 sayılı Kanunla eklenen bir fıkrayı mesned kabul etmemiş ve statünün içine koymayı uygun görmemiştir. Bahsedilen fıkra "son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az % 5'ini alan veya bu seçimlerde Millet Meclisinde grup teşkil edecek sayıda milletvekilliği kazanmış bulunan siyasi partilere devletçe yapılacak yardım kanunla düzenlenir." denilmektedir.... asıl bizi ilgilendiren husus böyle bir hükmün yeni anayasa düzenimizde yer alıp almayacağıdır.

Demokrasi düzenine doğru olan gelişmede siyasi partilerin, Almanya dışında hiçbir memlekette devletten yardım aldıkları görülmemiştir. Bazı ülkelerde, örneğin İngiltere'de siyasi partilerin yapacakları masraflar kısıtlanmaya doğru gitmektedir, her siyasi partinin seçmen başına yapacağı masraf hesaplanıp o bölgenin bütün masrafları tespit edildikten sonra bu masraf kanunun öngördüğü miktarı aşıyorsa seçim iptal edilmektedir. ... Seçim mücadelesine sadece siyasi partiler değil, bağımsızlar da girmektedir. Fertler de tek baslarına aday olabilirler. Bunlara yardım nereden yapılacaktır ve hazinenin geliri siyasi partilere nasıl dağıtılacaktır... hiçbir demokraside siyasi parti kavramının ortaya çıktığı günden beri, bugüne kadar siyasi partilere devletçe yardım yapılmamış, Alman sisteminde yapılan yardıma da, taraftarları olmakla beraber, yabancı ülkelerde, özellikle Fransa'da yerilmektedir. Demokrasinin aradığı eşitliğe seçimlerde bulunması gereken düzene yani eşitlik içerisinde mücadele etme ilkesine tamamen aykırı düşmektedir. ... her parti topladığı ilgi ölçüsünde gelir sağlar. Üyelerinden aidatlar alır, seçim sistemi içerisinde fonksiyonunu yerine getirir, seçime katılır... yeni kurulacak partiler, yardım yapılmadığında onların varlıklı sınıfların kurduğu partilerin gerisinde kalacağı teorik bir görüştür. Zira ABD'nde Cumhuriyetçi Parti Demokrat Parti'den kat kat zengindir. Seçimleri Demokrat Parti daha çok kazanır... bir partinin tutulması, doktrinine, programına, kendisine inanan kişilerin çokluğuna bağlıdır. Bunun için partilere Devlet hazinesinden yardım yaparak yaşatma yollarını bırakalım, bunlar suni ve geçerli olmayan yollardır. Sağlıklı yol herkesin mücadeleyi kendi imkânlarıyla yapabilmesidir.... Anayasa Komisyonu, bu felsefe içerisinde, 1971 tadilatını yeni düzene koymamış ve siyasi partilere yardım yapılmasını öngörmemiştir."

Anayasa siyasi partilere Devlet yardımını uygun bulmadığı halde, bilahare siyasi partiler kanunu yapılırken konulan bir hükümle, bu yardımın sağlanmasına çalışılmıştır. Bu konuda azınlıkta kalanların gerekçesi şöyledir: "... 1961 Anayasasının uygulanmasında 648 sayılı Siyasi Partiler kanununda değişiklik yaparak siyasi partilere devlet yardımını sağlayan 219 sayılı kanunun ilgili hükümleri, Anayasada siyasi partilere yardım yapılmasını önleyen açık bir kural bulunmamasına rağmen. Anayasadaki siyasi parti kavramı ve demokrasi rejiminin genel ilkeleri dikkate alınarak Anayasa Mahkemesince Anayasa'ya aykırılık gerekçesiyle iptal edilmiştir. IG. 9.7.197.1, K. Tarihi 2.2.1971 Esas: 1970/ 12, K: 1971 / 13)

Bunun üzerine devlet yardımını muhakkak sağlamak isteyen siyasi partiler, 2.7.1971 gün ve 1421 sayılı Kanunla Anayasa'nın 56. maddesine bir fıkra ekleyerek Anayasa Mahkemesi kararının dolaylı olarak tesirsiz hale getirip devlet yardımını tahakkuk ettirmişlerdir. Diğer bir deyişle, Esas Teşkilat Hukukumuzda, siyasi partilere Devlet yardımının Anayasa Mahkemesinde mesnedini bulan bir ilke olması kural olarak yerleşmiştir.

Nitekim 1982 Anayasası hazırlanırken Anayasa Komisyonu siyasi partilere devlet yardımını gerekli görmeyerek Anayasa'dan bahis konusu hükmü çıkartmasına rağmen yardım taraftarları hükmün Anayasa metnine onmasını önermişlerdir. Önergeler vermişlerdir. Bu tutum da, yardımın anayasa hükümlerine dayandırma görüşünün zorunluluğunu teyid etmektedir. Anayasa Komisyonu adına verilen cevapta, Devlet Hazinesinden siyasi partilere yardımın bahis konusu olamayacağı ve dolayısıyla Anayasa'-ı böyle bir hükmün konulamayacağı gerekçeleri ile önergelerin red edilmesi istenmiştir.

Danışma Meclisi bu görüşe katılarak önergeleri reddetmiş ve siyasi partilere yardım ilkesi Anayasa'ya konmamıştır. (DMTD Cilt. 9, 27.8.1982, sayfa. 77). Bundan dolayıdır ki, Anayasa'da mesnedi bulunmayan Devlet yardımının Siyasi Partiler Kanununun 62. maddesi yoluyla gerçekleştirilmek istenmesinin Esas Teşkilat Hukuku düzenimize aykırı olduğu kanaatinde bulunduğumuzu saygılarımızla arz ederiz."

22.4.1983 günlü ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, MGK'dan geçen biçimi ile partilere devlet tarafından malî yardım yapılmasıyla ilgili ir kural içermemektedir. Danışma Meclisinin koyduğu hüküm, MGK tarafından yasadan çıkartılmıştır. Siyasi Partiler Kanunu'nun Anayasa Komisyonu Raporundaki gerekçesinden de açıkça anlaşılabileceği gibi, kurucular, bu konuda Anayasa Mahkemesi'nin 2.2.1971 tarih ve 1971/13 sayılı kararı ile bağlı kalarak, bu içtihadı süreklilik kazandırmak istemişlerdir.

"... Partilere devlet yardımı, daha sonra 1982 Anayasası'na göre çilen ilk TBMM'nin çıkardığı 26.4.1984 tarih ve 3032 sayılı Kanunda Öngörülmüş olup, Siyasi Partiler Kanunu'nun 61. maddesine eklenen (j) bendi ve ek geçici 1 1. madde ile düzenlenmiştir... Anayasa Mahkemesi'nin 1971 / 13 sayılı, partilere hazinece yardım yapılmasını ilke olarak kabul etmeyen kararı karşısında 3032 sayılı Kanunun getirdiği yeni düzenlemenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı bir sorun olmaktadır. Zira, 1982 kurucuları Anayasa Mahkemesinin kararına bağlı kalarak onu etkisiz kılacak bir kural getirmekten kaçınarak partilere Hazinece yardımı kabul etmemişlerdir. Ancak, 3032 sayılı Kanunun Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altmış gün içinde Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla doğrudan doğruya iptal davası açma hakkına sahip olanlardan hiçbirisi de bu yola başvurmamışlardır. Anayasa Mahkemesi kararları yasama organını da bağladığı için kuralları kademelenmesinde kanunlardan üstün olduğuna ve de ' 1971' / 13 sayılı içtihat halen başka bir içtihatla değiştirilmediğine, kimi sözcük değişiklikleriyle 1961 Anayasası'nın 56. maddesiyle 1982 Anayasası'nın 68. maddesi aynı bulunduğu göre, partilere her yıl Hazineden yardım yapılmasının 1982 Anayasası'na uygun olduğu söylenemez." (Erdoğan TEZİÇ-Anayasa Hukuku, 1. Baskı 1986, S. 332-333).

Bir hukuk devletinde, yasama, yürütme ve yönetim, Anayasa ve diğer yasaların amacı doğrultusunda hareket ve onları uygulamakla görevli ve yükümlü olup hiçbir zaman bu amaç dışına çıkamazlar. Yani, sözü edilen organların yetkisi, yasaların maksat ve amaçlarıyla sınırlıdır. Yasaların maksat ve amaçları ise, çoğu kez gerekçelerinde belirlenir ve yasallaşması sırasındaki görüşmelerle belli olur. Hiç şüphesiz bu gerekçeler bağlayıcı olmamakla beraber aydınlatıcıdır; çünkü, hukuk düzeninin esaslarını ve genel kuralları gerekçeler oluşturur. Mevzu hukuk kurallarının yorumunda, metinlerin sözcük anlamlarıyla yetinmeyip, amaçlarının ve hukuk düzeninin bütünü içindeki konumlarını da gözönünde tutması gereken Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa maddelerine içermediği bazı anlamları yakıştırması, soruna fonksiyonunu aşan ve doğru olmayan bir yaklaşımdır. Bu itibarla yukarıda açıklanan tarihi gelişim ve uygulama karşısında, Devlet Hazinesinden siyasi partilere yardımın herhalde anayasal dayanağının bulunması zorunluluğunun kabulü kaçınılmazdır. Politik gücün yasa tanımazlığına karşı bir baraj olarak düşünülen Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'ya aykırı bu

Esas Sayısı: 1988/39
Karar Sayısı: 1989/29

düzenlemeye karşı çıkarak siyasi partilere hazine yardımını öngören 27.6.1984 günlü ve 3032 sayılı Kanunun 1. maddesiyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 61. maddesine eklenen (j) bendini iptal etmesi, şayet çok önemli ise, Yasama Organını Anayasa'yı değiştirmeye zorlamasının gerekeceği inancıyla, aksi yönde kararı oluşturan çoğunluk görüşüne katılmadım.

Üye

Mustafa ŞAHİN